

Islamski terorizam ili revolucionarni pokret?

Značaj Islama u suvremenim međunarodnim odnosima nije toliko definiran politikom islamskih zemalja, koliko geostrateškim položajem ovih zemalja na čijem se području nalaze velika nalazišta neobnovljivog prirodnog resursa nafte koja ima jednu od najznačajnijih funkcija u ekonomskom razvoju zapadne civilizacije i tek nastajuće velike svjetske imperije Kine koja će sve više i više pokazivati interes za pristup naftnim izvorima u islamskim zemljama. Određujući vanjski politički utjecaji na islamski svijet nisu ostali bez snažnih refleksija i na unutarnjoj političkoj sceni u samim tim zemljama. Vanjski politički utjecaji po pravilu su se naslanjali na naslijedja kolonijalizma u ovim zemljama, što je uz unutarnju vjersku tradicionalnu fragmentiranost Islama (Sunni and Shiia Islam)¹ i snažan utjecaj Islama na unutarnje političke i socijalne procese ostavilo Islamski svijet u dobroj mjeri van utjecaja socijalnih i političkih promjena koje su zahvatile međunarodnu zajednicu krajem 18 i početkom 19 stoljeca.

Ekonomске, političke i duhovne promjene koje su zahvatile zapadnu civilizaciju početkom 20 stoljeća, po jednom shvatanju, ostale su bez većih efekta na unutarnju kulturno-vjersku strukturu u islamskom svijetu.² Drugo shvanje dolazi do zaključka da su globalne promjene u međunarodnoj zajednici utjecale na kreiranje shvatanja u samom islamskom svijetu o nužnosti promjena odnosa između unutarnje kulturno-vjerske i političke strukture Islamskog svijeta.³

¹ U Islamu danas egzistiraju brojne frakcije i pokreti tako da islamski spektar danas predstavlja brojne organizacije, pokrete, učenja i sekte. Ovdje predstavljamo samo jednu od tipologija koja se danas susreće u literaturi o modernom Islamu: 1. Islamic Secularism; 2. Islamic Populism; 3. Islamic Philanthropism; 4. Islamic Spiritualism (Sufi Pasivism, Sufi Activism); 5. Political Islamism Sunni: Puritan Traditionalist, Mainstream Gradualist, Revolutionary Messianist, Revolutionary Jihadist, Reformist Revisionist, Modernist Rationalist; 6. Political Islamist Shi'i: Revolutionary Marji'ist, Reformist Gradualist; 7. Official Islam; 8. Major Branches of Islam: Sunni, Ithna 'ashari, Isma'ili, Zaidi, Nusayri, Druz, Ibadi (R.Hrain Dekmejin, "Multiple Faces of Islam", in A. Jerichow and J. Beak Simonsen (eds. 1997), Islam in Changing World, str.3

² U predgovoru knjizi Akbar S. Ahmed and Hastings Donnan (1994), "Islam, Globalization and Postmodernity", Ernest Gellner naglasit će da proces sekularizacija u industrijaliziranom društvu nije nasao mnogo odziva u islamskoj zajednici, što više, utjecaj Islama na osjećanja i vjerovanja njegovih sljedbenika je u porastu.

³ Poznati saudijski islamolog Abubaker A. Bagader profesor na univerzitetu King Abdel Aziz studirajući islamski ideal u historijskom kontekstu naglasit će da glavni problem u Islamu nije spoznaja da se islamska zajednica mora mijenjati. Glavni spoticaj je oko pitanja: kakve promjene i kojom brzinom se te promjene trebaju uraditi te na koji ih način realizirati. I dok jedni apeliraju na postupne i mirne promjene preferirajući edukaciju, socijalne aktivnosti masa u njihovu aktivnu participaciju u politickom životu, uz respekt i postovanje pravnog poretka i države kao garanta reda i mira, drugi traže brze revolucionarne i nasilne promjene uz uspostavljanje novog globalnog revolucionarnog elitnog islamskog rezima. (Abubaker A. Bagader, Contemporary Islamic Movements in the Arabic World, in Akbar S. Ahmed and Hastings Donnan

Specificnost vanjskog utjecaja Zapada na islamske zemlje koji nije direktno uticao na unutarnju socijalnu stratifikaciju islamskog svijeta, rezultiralo je izostankom fundamentalnih socijalnih promjena što je spriječilo formiranje nacionalnog identiteta u ovim zemljama. Sekularni nacionalizam, koji se sporadično pojavljivao u obliku liberalnog i arapskog nacionalizma, nije uspio kreirati prosperitetne i moćne zajednice u islamskom svijetu.⁴ Autoritarni režimi u islamskim zemljama koji su se pretežno oslanjali na unutarnju tradicionalu fragementiranost i suprostavljenost u okviru Islama kao religije, nisu posjedovali ni politički ni vjerski autoritet potreban za radikalnu reformu islamske zajednice. Korumpirane, prvenstveno oslonjene na represivni vojni i policijski aparat, vlade u islamskim zemljama u najvećoj mjeri zavisile su od vojne i političke podrške Zapada, što im je još više reduciralo njihovu sposobnost i legitimnost za poduzimanja mjera unutarnje reforme Islama.⁵ Nemoć vlada da dovedu zajednicu na viši nivo ekonomskog razvoja, da smanje gap između ekstremno bogatog i ekstremno siromašnog segmenta stanovništva u ovim zemljama, da eliminiraju korupciju, sve više će utjecati na pojavu i širenje Islamskog pokreta obnove koji će izrastati u moćni politički pokret na političkoj pozornici u islamskom svijetu više kao posljedica odsustva interesa državne elite da kreira moderni nacionalni program u islamskim zemljama, nego kao posljedica radikalizacije Islama na političkoj sceni u ovom dijelu svijeta, kako se to najčešće tumači u zapadnoj literaturi.⁶

Mada će se islamski pokret obnove u svojim programima prvenstveno pozivati na implementaciju islamskog prava Sharia, tumačeći Islam kao simbiozu vjerovanja, rituala, ideologije i politike, sa sveobuhvatnim utjecajem na sveukupni život pojedinca i zajednice, njegov krajnji cilj ostaće stvaranje specifičnog identiteta islamskog svijeta kako bi se izbjegao kulturni i politički hegemonizam Zapada.

Crpeći društvenu moć prvenstveno iz srednjih slojeva društva, Islamski pokret obnove sa svojim političkim programima privukao je simpatije prvenstveno mlade generacije visoko obrazovanih ljudi koji su kroz aktivnost ovog pokreta nalazili prostor za svoju političku aktivnost usmjerenu u pravcu političkih promjena u islamskom svijetu.⁷

Pokret obnove Islama postaje jedna od najznačajnijih unutarnjih prijetnji za opstanak vladajućih režima i porodičnih dinastija u islamskim zemljama. Posebno će ova prijetnja doseći visok stupanj političke valorizacije nakon parlamentarne pobjede u Alžiru 1991, i nakon masovnog povratka u islamske zemlje "svetih islamskih ratnika" iz Afganistana

(eds.1994), "Islam, Globalization and Postmodernity", Routledge, str.120), see also Fouad Ajami, The Summoning, Foreign Affairs, Vol. 72, no. 4, 1993

⁴ Mahmuda Faksh, The Prospects of Islamic Fundamentalism in the Post-Gulf War Period, International Journal XLIX (Spring 1994), p186

⁵ Mahmuda Faksh, The Prospects of Islamic Fundamentalism in the Post-Gulf War Period, International Journal XLIX (Spring 1994), p192-193

⁶ John L. Esposito, Political Islam: Beyond the Green Menace, Current History, January 1994, p20)

⁷ (John L. Esposito, Political Islam: Beyond the Green Menace, Current History, January 1994, p20-21)

početkom 1990s. Prijetnja je bila dosegla visok stupanj političke alarmantnosti širom islamskog svijeta.⁸

Opresivno snižavanje amplituda Pokreta obnove Islama u mnogim islamskim zemljama, imalo je tendenciju stvaranja sve izraženije koalicije između različitih frakcija u Pokretu obnove Islama sa islamskim ekstremizmom, što će dati poseban pečat dramatičnim procesima unutar islamskog svijeta na samom početku 21 stoljeca. Istovremeno opasnost koja je dolazila od ove koalicije imat će velikog utjecaja na kreiranje savezništva između režima u islamskim zemljama i njihovog povezivanja sa vladama zapadnih zemalja, posebno USA, u cilju odbrane vladajuće pozicije, što će dovesti do sve izraženije konfrontacije između Pokreta obnove Islama, s jedne strane, i vladajućih dinastija u islamskim zemljama, s druge strane.

Ovaj unutar-islamski konflikt ubrzo će se preliti u konflikt širih međunarodnih razmjera što će nakon terorističkog napada All Qaeda na New York i Washington 1991, potom eliminacije vladajućeg režima Talibana u Afganistanu 2002, i invazije USA i Velike Britanije na Irak 2003, dobiti dimenzije najšire međunarodne krize u odnosima između Zapada i Islama, što će prouzročiti novu spiralu događanja u međunarodnoj zajednici.

Posebno poslije I i II iračkog rata vidljiva je revitalizacija Pokreta obnove Islama, koji sve više dobija naznake masovnog militantnog islamskog pokreta. Dvije hipoteze posebno su naglašene u strategiji militantnog islamskog pokreta. Islamski militantni pokret obnove istaći će u svojim proklamacijama da je Zapad sada više spreman da se bori na strani bogatih islamskih elita protiv siromasnog islamskog stanovništva kako bi imao lakši pristup bogatim nalazištima nafte, te da je u cilju realizacije ove strategije vojno prisustvo Zapada u islamskim zemljama sve izvjesnije nego što je to bilo za vrijeme Hladnog rata, što će sve više voditi ka direktnom vojnom prisustvu Zapada u islamskim zemljama. Druga teza koja je eksploatirana i koja se aktivno koristi u globalnoj strategiji militantnog islamskog pokreta obnove je da Zapad više inklinira miješati se u sukobe unutar Islama u kojima se riješavaju unutarnji problemi islamskog svijeta, dok apstinira biti uključen u sukobe između muslimana i nemuslimana u kojima stradaju muslimani. Korišćenjem ovih dviju hipoteza islamski pokret obnove zadobit će simpatije u najširim slojevima islamske populacije što će ga činiti sve bliže općem revolucionarniom pokret u islamskom svijetu.⁹

Kraj Hladnog rata imao je za posljedicu slabljenje lijevo-revolucionarnih pokreta i vlada u islamskim zemljama. Sekularni nacionalizam koji se je za vrijeme Hladnog rata rapidno širio islamskim svijetom bio je velika opasnost za Islamski pokret obnove. Medjutim, slomom Sovjetskog Saveza, suradnja režima u islamskim zemljama sa Zapadom zauzet će središnje mjesto u vanjskoj prijetnji Pokretu obnove Islama, koji su u toj suradnji prepoznali glavnu prepreku političkim i ekonomskim promjenama u islamskom svijetu. Otuda će u periodu poslije Hladnog rata glavna konfrontacija Islamskog pokreta obnove biti pomjerena ka konfrontaciji sa pro-zapadno orjentiranim rezimima u islamskim zemljama.¹⁰

⁸ Tetsuya Sahara, "The Islamic World and the Bosnian Crisis", Current History, November 1994, p387)

⁹ Ghassan Salame, "Islam and the West", Foreign Policy 90, (Spring 1993), p28).

¹⁰ Graham E. Fuller, The Future of Political Islam, Foreign Affairs, March/April 2002, pp48-60

Ideološke zablude o Islamu kao globalnoj opasnost

Zahvaljujući unutarnjim i vanjskim procesima Islam danas bez sumnje predstavlja najveći izazov za istraživače suvremenih međunarodnih političkih odnosa.

Za jedne, Islam je najveća opasnost za dalji razvoj zapadne civilizacije i mira u svijetu. Za njih postoji samo Islam između Ayatollah Ruhollah Khomeini-a, Sheik Omar Abd al-Rahman-a i Osama bin Laden-a. Svaka demokratizacija u islamskim zemljama koja se provodi primjenom većinskog odlučivanja (sto se u zapadnoj političkoj doktrini smatra glavnim mjerilom demokratizacije društva) posmatra se kao put "demokratskog ustoličenja krajnje nedemokratskih režima" fundamentalističkih snaga u islamskim zemljama.¹¹

Brzi rast muslimanske populacije u islamskim zemljama (preko 1 milijarde) sa brzo rastućim muslimanskim manjinama u Evropi i USA u svijetlu ovakvih shvatanja smatra se velikom opasnošću koja prijeti zapadnoj civilizaciji. Opća slika o opasnosti od Islama bit će pojačana izlaskom studije dr. Samuel P. Huntington "Sukob civilizacija" gdje je naglašeno da slijedeća opća opasnost dolazi iz islamskog svijeta gdje je islamski pokret od Magreba do Pakistana krenuo u borbu za novi svjetski poredak. Tenzije između muslimana i grčko-pravoslavnih kršćana na Rogu Afrike, nasilje između muslimana i kršćana u Nigeriji, provođenje mjera sudanskih vlasti protiv kršćanske manjine, sukob muslimana i hindusa na azijskom podkontinentu, intenzifikacija borbi u Indiji, konflikt između kršćanskih i muslimanskih milicija u Libanonu, borbe između kršćanskih Srba i Hrvata i Bošnjaka-muslimana na Balkanu, Muslimana i Jevreja u Izraelu, uzete su kao opći okvir ove analize.

Poslije sloma Sovjetskog Saveza ova slika pojačana je konfliktom između kršćanskih Armena i muslimana u Nagorno-Karabakh-u kao i sa konfliktom između kršćanskih Rusa i Muslimana u Chechnya-i. Saglasno ovom shvatanju sve granice Islama su krvave granice, razgraničenja i njegove ekspanzije.¹²

Kombinirajući neke sadašnje procese u pojedinim islamskim zemljama (mullah režim u Iranu, Taliban režim u Afganistanu, Saddam Hussein-ov poziv na sveti rat protiv Zapada za vrijeme rata u Zalivu, osuda noveliste Salmana Rushdie na smrt, od strane režima u Iranu, zbog njegovih "Satanskih stihova", povezanost nekih islamskih grupa sa međunarodnim terorizmom...¹³) sa sukobima i konfrontacijama kojima su bile obilježje rane faze odnosa između civilizacija Islama i Kršćanstva, zastupnici teorije "opće islamske opasnosti" idu korak dalje izlazeći sa tezom da je "neprijateljstvo" Islama prema zapadnoj kršćanskoj civilizaciji inherentno utemeljeno u samom vjerovanju i filozofiji Islama.

¹¹ (Judith Miler, The Challenge of Radical Islam, Foreign Affairs, Summer 1993)

¹² (Samuel P. Huntington, THE CLASH OF CIVILIZATIONS, Foreign Affairs 72:3 (1993): 22-49)

¹³ Njujorski dnevnik The New York Times objavio je januara 2001. reportžu u tri opsežna nastavka pod nazivom "Holy Warriors: A Network of Terror", (Stephen Engelberg), u kojoj je detaljno opsiana aktivnost brojnih islamskih grupa koje kao prvenstveni cilj imaju borbu za stvaranje jedinstvenog islamskog poretka nasilnim putem.

Na Konferenciji UN o ljudskim pravima u Beču juna 1993. ideja o univerzalnim ljudskim pravima kao temelju međunarodnog morala odbačena je od strane delegacija islamskih zemalja, koje su naglasile da za muslimane ljudska prava mogu biti izvedena samo iz islamskog prava shari'e. Fokusirajući prirodu ljudskih prava, konflikt između univerzalnosti ljudskih prava i kulturne dimenzije islamskog prava koji se je na ovoj konferenciji manifestirao,¹⁴ teoretičari ovog pravca odmah su to uzeli kao dokaz o širenju islamskog fundamentalizma.

Zastupnici ove koncepcije kreirali će novu dimenziju islamske opasnosti koja proističe iz povezanosti tradicionalnih, političkih, kulturnih i duhovnih procesa u islamskim zemljama svodeći ih u jednu povezanu i osmišljenu političku strategiju islamskog fundamentalizma kao najveće opasnosti za zapadnu civilizaciju. Ističući da je sasvim jasno da se radi o izraženoj volji i pokretu koji uživa značajnu političku podršku vlada u islamskim zemljama, ovi autori će naglasiti antikršćansku i antijevrejsku iracionalnu dimenziju Islama koja je usmjerena protiv kršćanske kulture i historije, protiv njihove sekularne sadašnjosti i protiv njihove budućnosti.¹⁵

Političke refleksije ideologije "opće islamske opasnosti" na Balkanu

Refleksija ovakvih ideoloških pristupa prema tzv. islamskoj opasnosti svakako nije mogla ostati bez utjecaja na politička zbivanja na području Balkana gdje žive blizu 5 miliona muslimana. U elaboriranju uzroka balkanskog konflikta neki teoretičari zbivanja u Bosni i Hercegovini promatraju prvenstveno u okviru opće slike o islamskoj opasnosti tražeći u Islamu glavnog uzročnika a u bosanskim muslimanima i njihovim političkim reprezentima glavne aktere bosanske tragedije.

Tako će Marvyn Hiskett u političkom programu Stranke Demokratske Akcije (SDA), kao političkom reprezentu bosanskih muslimana, za vrijeme oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini, vidjeti politički program radikalnog panislamizma i prepoznati fundamentalističku opasnost za Evropu. On će naglasiti da je upravo ta komponenta, koja je prepoznata od strane lokalnog kršćanskog stanovništva, jedan od glavnih uzroka konflikta u Bosni i Hercegovini.¹⁶

Lokalni balkanski teoretičari otišli su korak dalje, nastojeći razviti lokalnu sliku o Islamu kao sistema vrijednosti u kojem je koncentrirana najveća konkretna opasnost za opstanak kulturnih i duhovnih vrijednosti drugih balkanskih naroda.

Polovinom 1994. u Beogradu u Srpskoj Akademiji Nauka i Umetnosti održan je naučni skup pod nazivom "Silovanje i njegova osnova u Islamu". Na ovom skupu nekoliko

¹⁴ (Bassam Tibi, Islamic Law/Shari'a, Human Rights, Universal Morality and International Relations, Human Rights Quarterly, 16 (1994) 277-299).

¹⁵ (Charles Krauthammer, The New Crescent of Crisis: Global Intifada, Washington Post, January 1, 1993, and Bernardo Lewis, The Roots of Muslim Rage, The Atlantic Monthly, vol. 266, September 1990).

¹⁶ (Marvyn Hiskett, The Islamic Declaration of Alija Izetbegovic: Origins, Content and Implications, The Salisbury Review, April 11, 1992).

eminentnih historičara i profesora beogradskog univerziteta elaboriralo je tezu o Islamu kao sistemu religijskih vrijednosti u kojem silovanje predstavlja temeljnu političku i duhovnu vrijednost i dio strategije ekspanzije Islama.¹⁷ Mada je sasvim prepoznatljiva propagandna pozadina ovakvog pristupa i prezentiranja Islama kao duhovnog sistema vrijednosti, s ciljem da se odbace optužbe o provodjenju sistematskog silovanja žena muslimanki u ratnom konfliktu u Bosni i Hercegovini od strane srpskih paravojskih oruzanih snaga,¹⁸ značajna je činjenica da ovakva shvatanja dolaze iz jedne nacionalne ustanove koja ima veoma značajan utjecaj kako na donosiocima političkih odluka tako i na javno mnjenje u datoj sredini, što ih osobito čini interesantnim za istraživača konflikta na Balkanu.

Takodjer, nešto kasniji sukob između Hrvata katolika i Bosnjaka muslimana iscrat će jasnu sliku političkog razgraničenja koja se je poklapala sa konceptom vjerske distinkcije između Islama i Katoličanstva na ovim prostorima. Katolička crkva u Hrvatskoj prva će pozdraviti i podržati proklamaciju Herceg-Bosne kao nezavisne države Hrvata u Bosni, sa čime se otvoreno podržati teritorijalnu podjelu Bosne i Hercegovine na principu vjerskog razgraničenja i segregacije, a njena publicistika otvoreno će izjednačiti sve Bošnjake muslimane sa mudžehedinima (mujahedins). U tom periodu i sam Vatikan u suradnji sa vrhom katoličke crkve u Hrvatskoj otvoreno će iskazati tendenciju da se povuče znak jednakosti između identiteta Hrvata i katolika¹⁹ što će sve više sukob između političkih programa Hrvata katolika i Bošnjaka muslimana svoditi u ravan konflikta između Katoličanstva i Islama.

I bivši predsjednik Hrvatske Franjo Tuđman često će u svojim javnim istupima naglasavati veliku ulogu Hrvatske u suzbijanju tzv. "islamske opasnosti" koja prijete Evropi ne oklijevajući pri tom identificirati bosanske muslimane kao središnju opasnost za dalju demokratizaciju Balkana.²⁰

Bosanski konflikt i opća homogenizacija islamskog sentimenta

Negativnoj percepciji uloge Islama u balkanskom konfliktu umnogome će doprinijeti i konfuzna i kontraverzna politika između Evropske Zajednice i USA u početnoj fazi rata.

U prvoj fazi oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini zapadno-evropske zemlje i USA iskazat će visok stupanj neodlučnosti i konfuznosti po pitanju zaustavljanja multietničkog konflikta, u kojem su bosanski muslimani zasigurno bili najveća žrtva, što će umnogome doprinijeti aktualizaciji vjerskog pitanja na Balkanu.

¹⁷ (Srpska Akademija Nauka i Umetnosti Naucni skupovi, Knjiga LXXI, Odeljenje istorijskih nauka Beograd 1994, str. 138-139; 238-142).

¹⁸ U božićnoj poslanici 1992 Srpska Pravoslavna Crkva izdala je saopštenje sa kojim se najenergičnije odbacuje svaka mogućnost postojanja organiziranog silovanja od strane srpskih paramilitarnih trupa u Bosni optužujući muslimane i Hrvate za masovno silovanje žena srpske nacionalnosti. (Mojzes Paul (1994), Yugoslavian Inferno: Ethnoreligious Warfare in the Balkans", str.139

¹⁹ "The Role of Religion in Conflicts in Former Yugoslavia", Uppsala: Life and Peace Institute, 1993, p42

²⁰ vidjeti intervju F. Tuđmana, Kurier, May 10, 1990.

U tom periodu Njemačka politika bila je pod moćnim utjecajem Bavarske kršćanske socijalne unije (Bavarian Christian Social Union (CSU) koja je inklinirala priznavanju katoličke Hrvatske i Slovenije.²¹ Uz to ova politička partija bila je inficirana netrpeljivošću prema imigrantskim grupama u Njemačkoj, prije svega prema imigrantima iz Turske i drugih islamskih zemalja, što je njemačku vladu činilo inertnom i manje zainteresiranom da utiče na uspostavljanje jasnije politike prema zaštiti muslimanske populacije u balkanskom konfliktu, premda je Njemačka u tom periodu primila najveći broj izbjeglica muslimana iz Bosne na svoj teritoriji. Inertan odnos Njemačke prema stradanju muslimana u Bosni, s jedne strane, i njen interes da masovno prihvati muslimanske izbjeglice iz bivše Jugoslavije, prije svega iz Bosne i Hercegovine, s druge strane, bit će tumačen u bosanskoj političkoj javnosti kao smišljena politika raseljavanja i destruiranja muslimanske bosanske zajednice.

Takodjer, odnos Francuske prema Bošnjacima muslimanima bio je visoko determiniran odnosom prije svega francuskog javnog mnjenja prema imigrantima iz islamskih zemlja Magreba, što je davalo izvjesnu dozu antimuslimanske komponente u vanjskopolitičkom djelovanju Francuske u balkanskom konfliktu. Uz to Francuska je inklinirala ka smanjenju uloge NATO-a u posthladnoratovskoj Evropi i radije je preferirala vidjeti intervenciju UN na Balkanu nego intervenciju NATO-a,²² što je svakako vodilo ka prolongiranju zaustavljanja opće tragedije Bosnjaka muslimana, što opet nije moglo a da ne izazove negativne asocijacije u bosanskoj političkoj javnosti.

U isto vrijeme Bošnjaci muslimani naci će se u fokusu ruske unutarnje i vanjske politike. Konflikt između kršćanskih Armena i muslimana u Nagorno-Karabakh-u kao i konflikt između kršćanskih Rusa i muslimana u Chechnya-i stvorit će opće antimuslimansko javno mnjenje i u Rusiji. Pod utjecajem sopstvenog javnog mnjenja ruske vlasti energično će odbiti svaku mogućnost slanja vojnih trupa iz islamskih zemalja na Balkan u cilju zaustavljanja katastrofalnog stradanja muslimanske populacije.²³

Uz to i američka administracija optuživala je Evropsku Zajednicu kao glavnog obstruktora za zaustavljanje rata na području Balkana²⁴ i zbog još uvijek nedovoljno definiranih kategorija sopstvenih nacionalnih interesa na Balkanu. što je opet u bosanskoj političkoj javnosti tumačeno kao davanje zelenog svijetla kršćanskim zajednicama Srba i Hrvata da definitivno razore islamsku zajednicu na Balkanu.²⁵

²¹ Maria-Janine Calic "German Perspectives" in Alex Dancev and Thomas Halverson (eds, 1996), St. Antony's College, Oxford, pp52-74; also see Stanley Hoffmann, "Yugoslavia: Implication for Europe and for European Institutions" in Richard H. Ullman (ed., 1996), The World and Yugoslavia's Wars, A Council on Foreign Relations Book, New York

²² P.C. Wood, "France and the Post Cold War Order: The Case of Yugoslavia", European Security, 3, 1(1994). pp129-52

²³ Samuel P. Huntington, "If Not Civilization, What?", Foreign Affairs, November/December, 1993, p188);

²⁴ Gledano u cjelini zapadna diplomatija imala je pogrešnu percepciju uzroka balkanskog konflikta kojeg je posmatrala prije svega u svijetlu dominirajućeg stava u publicistici o historijskoj mržnji i netrpeljivosti između muslimanske i kršćanske populacije ispustajući pri tom iz vida visok stupanj tolerancije i zajedničkog življenja muslimana i kršćana na ovom području. (vidjeti više u Raymond Tanter and John Psarouthakis (1999), "Balancing in the Balkans", pp19-20)

²⁵ Steven A. Holmes, New York Times, July 22, 1993

Masovno ubijanje i protjerivanje muslimana u bosanskom konfliktu i ovakav pasivan i neodlučan odnos kršćanskih zapadnih zemalja i Rusije prema njihovom stradanju, u prvoj fazi rata, izazvat će visoko emocionalni naboj u islamskom svijetu što će izrasti u značajnu platformu opće globalizacije islamskog sentimenta, što će biti korišćeno od strane fundamentalističkog pokreta u Islamu²⁶ za kreiranje novog političkog izazova za islamske vladajuće režime i za njihove odnosa sa zapadno-kršćanskom civilizacijom.

U interpretaciji islamske fundamentalističke opcije, iako visoko europeizirani (piju alkohol, jedu svinjsko meso, sklapaju brakove sa ne-muslimanima, odjevaju se po evropskom stilu...) bosanski muslimani našli su se na oštrom udaru kršćanskih zajednica (Srba i Hrvata) samo zbog toga što su muslimani, što je dalo osnov ekstremnom krilu islamskog fundamentalizma poslati jasnu poruku muslimanima širom svijeta: nema kompromisa sa kršćanstvom kao iskonskim neprijateljem Islama. Koristeći ovakvu situaciju bit će jasno odaslata poruka i otvorena optužba za evropske zemlje, Ujedinjene Narode i USA da prolongirajući intervenciju namjerno ostavljaju dovoljno vremena kršćanskim zajednicama da razore i eliminiraju islamsku zajednicu na Balkanu izjednačavajući to sa kršćanskom politikom exterminacije Islama koja je vodjena u Španiji 500 godina ranije, tražeći revalorizaciju odnosa Islama prema Zapadu, upozoravajući pri tom da u Evropi danas živi preko 30 miliona Muslimana.²⁷

Nije to bio samo poziv za revalorizaciju političkog odgovora Islama Zapadu već i poziv za revalorizaciju odnosa između opozicije i vladajućih režima u islamskom svijetu. Pod utjecajem tragičnih prizora protjerivanja Bošnjaka muslimana iz tzv. sigurnosnih zona U.N., Srebrenice i Žepe, na hiljade i hiljade ljudi od Pakistana do Magreba, preko Irana, Saudi Arabije, Iraka, Sirije, Jordana, Egipta, Sudana, Alzira, Tunisa i Maroka, pa sve do Libije, izašlo na ulice tražeći od vlada svojih zemalja i od U.N. da prekinu tragediju Muslimana u Bosni, da skinu embargo na oružje bosanskoj vladi, optužujući pri tom vlade zapadnih zemalja za dvostruke standarde ponašanja.

Ne treba sumnjati u to da su iza ovih masovnih demonstracija u islamskim zemljama stojale organizacije koje su upravo organizirajući i koordinirajući ove proteste širom islamskog svijeta, željele zapravo demonstrirati i upozoriti kako Zapad tako i vlade sopstvenih zemalja na njihovu moć i povezanost.

²⁶ Fundamentalistička islamska struja zauzima središnje mjesto u pokretu obnove Islama. Ova struja inklinira obnovi Islama na fundamentalnim vrijednostima Islama tumačenim na temelju jezičkog tumačenja Kur'ana i govora poslanika Muhameda (Sunna). Zbog nastojanja da se Islam očisti od svih drugih tumačenja, vrijednosti, običaja i tradicija koji nisu vezani za čisto jezičko tumačenje Kur'ana i Sunna, ova islamistička struja se često naziva i puritanističkom strujom. Najpoznatiji predstavnici ove struje u Islamu su: Muhammad Abd al-Wahhab, koji je zajedno sa Muhammad-om ibn Saud-om, osnovao Wahhabi pokret na Arabijskom poluotoku, sada dosta aktivnim na području Balkana. Muhammed Ahmad Abdallah al-Mahdi ustpostavio je islamsku državu Sudan dok je Hassan al-Bana u Egiptu uspostavio prvu muslimansku transnacionalnu urbanu organizaciju u islamskom svijetu. Ipak za suvremenu svjetsku javnost najpoznatiji lider fundamentalističke struje svakako je Ayatollah Ruhollah Khomeini koji je uspostavio prvu modernu islamsku državu u Iranu. (Zohar Husain, *The Ideologization of Islam...* in A. Jerichow and J. Beak Simonsen (eds. 1997), *Islam in Changing World*, str. 98-99

²⁷ Dr Kalim Saddiqui, *Crescent International*, *The Newsmagazine of the Islamic Movement*, Toronto, August 16-31, 1993, str.1

Sa podrškom bosanskim muslimanima fundamentalistička struja u islamskim zemljama homogenizirala je domaće javno mnjenje i kreirala sliku o nezainteresiranosti vladajućih političkih režima u islamskim zemljama za sudbinu muslimana, što je, s jedne strane, dovelo u pitanje njihovu legitimnost kao islamskih režima, a s druge strane uspješno ojačalo polarizaciju između muslimana i ne-muslimana u globalnim razmjerama,²⁸ što je i bio jedan od krajnjih interesa fundamentalističke struje u islamskim zemljama.

Apstinencija Zapada intervenirati i prekinuti masovni masakr Bošnjaka muslimana u prvoj fazi rata, te neefikasna i više retorička podrška koja je stizala od većine vladajućih režima iz islamskih zemalja sve je više stvaralo prostora za djelovanje krajnjih ekstremnih opcija islamskog fundamentalizma koje su bile spremne dati konkretnu podršku i asistenciju bosanskim muslimanima u njihovoj borbi za sopstveno preživljavanje a u cilju realizacije njihovih političkih interesa: prije svega osporavanja islamskog legitimiteta vladajućim režimima i time otvaranje mogućnosti za njihov dolazak na vlast u islamskim zemljama, što bi i bio prvi korak ka realizaciji općeg ideala fundamentalističke struje u Islamu: stvaranja jedinstvenog socijalnog poretka u kojem bi Islam kao religija i serijetsko pravo bili temeljni izvori legaliteta sistema.²⁹

Islam kao partner u procesu opće demokratizacije

Za druge je Islam izazov i novi veoma značajan partner za gradnju svjetskog mira i sigurnost. Pišući esej o novom Medjunarodnom poretku profesor Zbigniew Brzezinski napisat će da budući svjetski poredak zavisiti od rješenja osnovnih problema unutar tri po njemu veoma značajna regiona svijeta. U definiranju te nove geostrateške agende Brzezinski povlaci liniju od Brisela do Tokija, od Tokija do Kaira, i od Kaira natrag do Brisela. U političkim, ekonomskim i duhovnim procesima u tako dobijenom trokutu on će tražiti ključ budućeg medjunarodnog poretka. Procesi političke integracije koji se odvijaju u Evropi, procesi tehnološke determinizacije koji se odvijaju pod utjecajem Japana kao i procesi koji se odvijaju unutar islamskih zemalja i šire pod njihovim utjecajem, za njega su procesi kojima će biti determinirana budućnost svijeta u narednom milenijumu.³⁰

Poznati islamolog Augustus R. Norton govorio je i pisao sa velikim poštovanjem i respektom prema kulturnom, filozofskom i politickom naslijeđu Islama. Za njega je Islam velika historijska civilizacijska snaga čiji je utjecaj imao jednu od odlučujućih uloga u kreiranju i razvoju zapadne kršćanske civilizacije. Kulturna i znanstvena doseguća i doseguća u umjetnosti Islama na Iberijskom poluotoku predstavljaju za njega, i mnoge druge, jedan od najznačajnijih doprinosa toleranciji između Judizma, Kršćanstva i Islama. On će istaci u svojim brojnim radovima da koncepti zapadne demokratije i Islama nisu

²⁸ Akbar S. Ahmed & Hastings Donnan (eds. 1994), "Islam, Globalization and Postmodernity", Routledge, London, New York, str.7

²⁹ U predgovoru knjizi Akbar S. Ahmed and Hastings Donnan (1994), "Islam, Globalization and Postmodernity", Ernest Gellner naglasit će da proces sekularizacija u industrijaliziranom društvu nije našao mnogo odziva u islamskoj zajednici, što više, utjecaj Islama na osjećanja i vjerovanja njegovih sljedbenika je u porastu.

³⁰ (Zbigniew Brzezinski, Order, Disorder, and U.S. Leadership, The Washington Quarterly, Spring 1992 (5:13).

inherentno inkompatibilni te da promjene u shvatanju i boljem razumjevanju unutarnjih vrijednosti i specifične uloge masa u političkoj sferi u Islamu, od strane zapadnih sekularnih sistema, može voditi ka obećavajućim političkim promjenama i kompromisima u odnosima između Zapada i Islama.³¹

I Dr. John L. Esposito, profesor na Georgetown univerzitetu u Washington-u, smatra da Islam danas predstavlja više novi izazov nego opasnost za zapadnu civilizaciju i da ima veoma značajnu ulogu i daljem razvoju čovječanstva. U tom smislu on će i napisati da je aktualizacija Islama danas u svijetu više socijalni nego politički pokret koji nije nužno anti-zapadni, anti-američki ili pak anti-demokratski.³²

Ideja o generalnoj opasnosti od Islama bit će odbačena i od zapadnog islamologa. Leon T. Hadar-a koji će je u svojim stavovima odbaciti obrazlažući to činjenicom da je Islam danas daleko od mogućnosti da kao ujedinjena sila dosegne ponovo kapije Beča i obale Španije. Za njega je aktualizacija Islama danas više posljedica djelovanja anti-muslimanskog fundamentalizma koji poslije sloma Socijalizma u Islamu pokušava naći tzv. "Zelenu Kominternu" kao supstituciju za "crvenu opasnost" od bivšeg komunističkog poretka.³³

I bivši predsjednik U.S.A. Richard Nixon upozorit će da se sa stalnim ukazivanjima na opasnost od Islama i traženje te opasnosti u svakom konfliktu gdje zapravo najviše stradaju Muslimani, Zapad sve više približava ka općem sukobu sa islamskim svijetom.³⁴ Na to će upozoriti i poznati francuski sociolog Xavier Bougarel kroz postavljanje teze da su najveći proizvođači islamske opasnosti upravo oni koji na nju upozoravaju.³⁵

Sukob antipoda Islama i Kršćanstva

Teroristički udar Al Qaeda na New York i Washington, a potom objava rata islamskom terorizmu i rat u Afganistanu i Iraku, pripreme Zapada za novi smrtonosni vojni udar na Siriju, a potom vjerovatno na Iran i Saudi Arabiju, visok stupanj tolerancije prema brutalnosti izraelske vojne sile prema palestinskom civilnom stanovništvu, sve pod izgovorom borbe protiv islamskog terorizma i nastojanja da se islamski svijet demokratizira, približit će više nego ikad do sada Zapad i islamski svijet međusobnom globalnom sukobu.

Najnovije ispitivanje američkog javnog mnjenja pokazuje da je linija popularnosti američkog predsjednika u znatnom usponu poslije uspješno izvedene vojne okupacije Afganistana i Iraka. sa pretenzijom da dosegne najviši stupanj predsjedničke popularnosti u USA poslije II svjetskog rata. Slika zagrljaja Predsjednika USA sa kauboajem pod američkom zastavom postala je simbol novog patriotskog ujedinjenja

³¹ Ahmad S. Moussalli, Discourses on Human Rights and Pluralistic Democracy, in A. Jerichow & J. Beak Simonsen (eds.1997), "Islam in Changing World: Europe and The Middle East", p50

³² (John L. Esposito, Islamic threat, Myth or Reality, Oxford University Press, 1992).

³³ (Leon T. Hadar, What Green Peril?, Foreign Affairs, Spring 1993).

³⁴ (Time, May 2, 1994)

³⁵ (La Craix, February 9, 1993).

emotivno razdražljive i sve više kulturno-vjerski rascjepljenije Amerike, prijeteći da se poravnaju sve razlike između one kritičke i uvijek buntovno-razbarušene i tolerantne Amerike, i one druge birokratsko-stegnute, netolerantne i nadmene.

Istovremeno sa rastom popularnosti američkog predsjednika, raste ugled i respekt prema, najtraženijem teoristi ovog milenija osumnjičenom za njujorški i vašingtonski bombaški napad. Na pijacama Lahorea, Karačija, Kabula, Bagdada, Rijada, Istambola, Kaira, Alžira, ili nekog drugog većeg ili manjeg grada na Srednjem ili Bliskom Istoku, na arabijskom poluotoku ili Magrebu, krišom po cijeni od svega nekoliko dolara možete kupiti sliku neprikosnovenog prvog među teroristima u društvu sa kalašnjikovim. Ova slika postala je danas simbol duboko podjeljenog islamskog svijeta između bogatih, korumpiranih i sve moćnijih režima u islamskim zemaljama, koji uživaju podršku Zapada u borbi protiv «islamskog terorizma», na jednoj strani, i osiromašenog, nepismenog, obespravljenog i nemoćnog islamskog puka, na drugoj strani.

Kada je leadership Al Qaeda (?) planirao bombaški napad na njujorški tržni centar i na Pentagon u Washingtonu zasigurno nije imao cilj otvaranje ratnih igara sa Amerikom a još manje je imao ambiciju ostvariti pobjedu u tom klincu. Rušenje tornjeva svjetskog trgovačkog centra i masovno ubijanje na hiljade nevinih ljudi imalo je funkciju samo detonatora koji je trebao pokrenuti moćnu vojnu i propagandnu mašineriju i usmjeriti je u željenom pravcu. Cilj je bio mnogo delikatniji i složeniji za razumjevanje običnog američkog farmera ili islamskog trgovca, koji će vam zasigurno nadugačko objašnjavati šta je Islam i njegovu rafiniranu višeslojnu sadržinu u njihovoj simplificiranoj percepciji, ne znajući pri tom da su i sami već postali sudionici velike igre koju nikad neće moći razumjeti.

U općoj zaglušujućoj grmljavini ratne mašinerije koja se je uputila ka imaginarnoj terorističkoj mreži Al Qaeda, optužujući islamski svijet za povezanost i suradnju sa bin Ladenovom mrežom terora, američki leadership propustio je čuti riječi onih koji su najbolje skužili unutarnju logiku igre koja je počela nasilnim usmjeravanjem civilnih vazduhoplova ka simboličkim centrima tehnološke i ekonomske globalizacije.

Cilj bin Ladenove terorističke mreže je svakako bio ne samo ubiti na tisuće ljudi koji ni sa čim nisu izazvali gnjev bombaša. Smrt ovih nesrećnika oznacena je u njihovoj strategiji «opceg haosa» samo kao kolateralna šteta koja proizilazi iz drugog mnogo značajnijeg njihovog strateškog cilja, koji je usmjeren više prema onima koji vladaju u islamskom svijetu u ime Islama, nego prema Americi kao neprijatelju Islama.

Cilj je bio prije svega podebljati crte razdora u islamskom svijetu između onih koji vladaju u ime Islama i onih kojima se vlada u ime Islama. Podstaci brutalnost onih koji vladaju i razgoriti gnjev onih koji su potlačeni u islamskom svijetu te osporiti legitimnost vladajućih porodičnih dinastija, glavni je strateški cilj Al Qaeda. Današnja situacija u islamskom svijetu potvrđuje da razvoj događanja vodi islamski svijet sve više ka bin Ladenovom konceptu Islama. Sve izraženiji kontrast između siromašnog i sve buntovnijeg puka i sve brutalnijih i osiljenijih vladajućih vojnih i porodičnih dinastija, koje nesumnjivo uživaju bezrezervnu podršku američke politike, primiče islamski svijet sve više i više unutarnjoj eksploziji od Magreba do Pakistana, čije se posljedice ne mogu sagledati u svim dimenzijama sa ove distance.

Drugi strateški cilj Al Qaeda svakao je bio podstaknuti širok front aktivnosti Zapada protiv temeljnih prava i slobode čovjeka. Pravo svakog ljudskog bića je da uživa slobodu kretanja, da uživa pravo slobodnog pravednog sudjenja, pravo da ne može biti proglašen zločincem dok mjerodavan sud to ne učini svojom presudom, da uživa pravo na adekvatnu pravnu obranu, da ne može biti tretiran građaninom drugog reda samo zbog toga što pripada drugoj konfesionalnoj, kulturnoj ili rasnoj provincijalnosti. To su neprikosnoveni civilizacijska prava koja ne mogu biti ukinuta dekretom ni jedne države. Cilj bin Ladenove strategije bio je urušiti koncept demokratskog Zapada, diskreditirati zapadni demokratski koncept društva u očima cijelog svijeta a prije svega u očima njegovih podanika, dovesti u sumnju demokratske proklamacije Zapada, diskreditirati legitimnost Zapada da u ime demokratskih prava i sloboda ljudskog bića istupa protiv netolerantnih i surovih tradicija Istoka. Danas, dugački redovi američkih građana islamske kulturne provincijalnosti ispred policijskih ureda koji čekaju na kriminalističku obradu uz obavezno ponizavajuće fotografisanje, uzimanje otisaka prstiju, i stravično poniženje davanja uzoraka krvi radi utvrđivanja DNA, samo zbog toga što po svom rođenju pripadaju kulturnoj tradiciji Islama, čine danas bin Ladena i njegove sljedbenike zadovoljnim i srećnim.³⁶

Bar do sada sve ide kako je bin Ladenov leadership planirao. Ohrabrena je i koalicija despotskih režima u islamskim zemljama sa vladajućim krugovima na Zapadu, što još više produbljuje onaj istinski jaz netrpeljivosti između, domaćeg islamskog, dramatično rastućeg socijalnog bunta siromašnih, nepismenih, obespravljenih i očajnih masa naroda i policijski snažne i korumpirane državne birokratije, sa čime se zatvara krug neimaštine, očaja, bunta i nasilja. Demokratski Zapad sve otvorenije ulazi u koaliciju sa najbrutalnijim satrapima prirodnih prava čovjeka te sve više delegitimizirajući sopstveno pravo da se više ikad pojavi kao zaštitnik demokracije.

Taj leadership, bio on leadership bin Ladenove Al Qaeda ili neke druge terorističke mreže ili « humanitarne organizacije », sa visokim stupnjem političke istančanosti tačno je predvidio kako će Zapad reagirati na njujorški washingtonski bombaški napad.

Proglašavanjem čitavih islamskih zemalja terorističkim i pokretanjem modernog krstaškog rata protiv čitavih islamskih naroda, dovodeći time u pitanje mogućnost zajedničkog življenja Kršćana i Muslimana na svakoj tački zemaljske kugle, Bušova administracija je efektivno odradila najveći dio strateškog plana bin Laden-ove Al Qaeda. Kako sada stvari stoje, koalicija «bin Laden - George W. Bush» funkcioniše bezprijekorno. George Bush može biti sve zadovoljniji i zadovoljniji. Njegova popularnost raste iz dana u dan. I Osama bin Laden, živ ili mrtav, može biti sve srećniji i srećniji: što je popularnost Bush-a sve veća i veća to je i njegov cilj sve bliži i bliži realnosti.

³⁶ O položaju muslimana danas u U.S.A. vidjeti više u članku Lynne Duke, «Muslims in U.S. Pray and Worry», The Wall Street Journal Europe, A3, Thursday-Sunday, April 17-20, 2003.